

El papel de la administración laboral como puente entre el conocimiento y la ciudadanía: la experiencia del Institut Català de Seguretat i Salut Laboral

El paper de l'administració laboral com a pont entre el coneixement i la ciutadania: l'experiència de l'Institut Català de Seguretat i Salut Laboral

Emilia Molinero Ruiz^a

doi: 10.12961/aprl.2016.19.04.1

La administración laboral (AL), a pesar de ser muy a menudo el centro de atención en todos los temas relacionados con la seguridad y la salud laboral (SSL), no es la protagonista directa de la acción preventiva (lo son los empresarios y las personas trabajadoras) pero tampoco tiene que ser exclusivamente el ente que los regula, que los “observa” de forma pasiva. La AL tiene que ser facilitadora de acciones preventivas eficientes a través de la creación de instrumentos basados en la evidencia científica, poniéndolos a disposición del país, de los agentes y organismos que tienen relación con la SSL, y tiene que ser dinamizadora de sinergias que los conduzcan a una prevención efectiva. Desde sus estructuras técnicas, está en situación aventajada para operativizar y materializar el paso entre la academia y la ciudadanía.

En este modelo de trabajo, alineado con los principales referentes europeos en este ámbito, es en el que el Institut Català de Seguretat y Salut Laboral (ICSSL) de la Generalitat de Catalunya centra sus esfuerzos para alcanzar el objetivo de contribuir en la reducción de las exposiciones a los riesgos del entorno de trabajo y en la mejora de las condiciones de trabajo que se relacionan. Estos objetivos se plantean siempre de acuerdo con la evidencia científica, trasladando este conocimiento a las actuaciones propias y a las de los otros agentes responsables de la SSL (agentes so-

ciales, empresas, trabajadores, profesionales de la prevención, mutuas de accidentes de trabajo y enfermedades profesionales de la Seguridad Social...).

Hace unos años que el equipo humano integrado en el ICSSL trabaja con el objetivo de hacer realidad el paso desde la evidencia científica hasta la elaboración de instrumentos que hagan que el conocimiento sea operativo en manos de los destinatarios y se trabaja en la sistematización y análisis de la información para garantizar su calidad.

El abordaje, desde la AL, de la exposición a los factores de riesgo en el entorno de trabajo, requiere de un buen sistema de información que monitorice la evolución de los aspectos relevantes que se relacionan con la SSL y que pueda detectar los nuevos. Esta necesidad se fundamenta en la responsabilidad que tiene la Administración de desarrollar políticas públicas para la mejora de las condiciones de trabajo relacionadas con la salud de las personas y la productividad de las empresas. En el ICSSL se desarrolla desde hace unos años el Sistema de información catalán de seguridad y salud laboral (SIC_SSL)¹ que tiene que sustentar la toma de decisiones con el fin de planificar las políticas públicas en materia de SSL, así como las actuaciones tanto de inspección y control como de promoción y asesoramiento. Es fundamental que las actuaciones se hagan desde la prevención, antes de que se produzcan los daños. Para poder responder a

^a Cap de l'Àrea d'Investigació.
Institut Català de Seguretat i Salut Laboral.

Correspondencia:
Emilia Molinero Ruiz
Cap de l'Àrea d'Investigació
Institut Català de Seguretat i Salut Laboral
Departament de Treball, Afers socials i Famílies
Tel. 93 553 80 58
C/ Sepúlveda 148, 4ª planta
08013 Barcelona
emilia.molinero@gencat.cat

estos objetivos, tiene que estar basado en información de calidad. Es por eso que entendemos que uno de los ejes de actuación de las administraciones competentes es el análisis de la fiabilidad y validez de las fuentes de información de las cuales son depositarias y de los instrumentos que desarrollan.

Las encuestas de condiciones de trabajo son una fuente básica e imprescindible para monitorizar la evolución de las condiciones de empleo y de trabajo que pueden ser el origen de los riesgos, y por eso es fundamental garantizar su calidad. En los últimos años se ha hecho un esfuerzo desde el ICSSL para mejorar aspectos que podían afectar a la calidad, en relación con el diseño muestral y el contenido. La III ECCT se elaborará mediante un muestreo aleatorio simple de la población ocupada del país y su contenido abarcará aspectos relevantes y pertinentes en materia de SSL que se recogerán con instrumentos de los cuales se conoce su fiabilidad y validez. Esto permitirá hacer la comparación con años anteriores y también con otros países de nuestro entorno.

La III ECCT estará dirigida sólo a trabajadores ocupados, ya que, a raíz de un estudio anterior², se decidió recoger la información sobre gestión de la prevención en las empresas mediante otro método distinto a la encuesta contestada por las empresas. Concretamente, la encuesta de gestión de la prevención que estaba incluida en la ECCT hasta el 2010 ha sido sustituida por un programa de recogida directa de la información por parte de expertos del ICSSL que se desarrolla cada dos años.

Los sesgos que pueden comprometer de forma grave la fiabilidad de los resultados están presentes en las encuestas que se hacen a las empresas en el ámbito europeo (tasa de respuesta muy baja, mecanismo de recogida de información y perfil del informante) y generan unos resultados alejados de la realidad³. Así, pudimos comprobar que se infraestimaban las deficiencias y se sobreestimaban aspectos positivos, y la magnitud del sesgo variaba en función del informante. Con el nuevo programa, el ICSSL garantiza la representatividad de la muestra y ofrece confianza en que los resultados corresponden a la realidad de las empresas de Catalunya y, en consecuencia, tanto la AL como el resto de agentes de la prevención estarán en condiciones de tomar decisiones más eficientes⁴.

Existen exposiciones laborales que por la gravedad de los daños que originan requieren un esfuerzo específico en su vigilancia. Es el caso de la exposición laboral a cancerígenos y a plaguicidas. En Catalunya se estimó una incidencia de 40.000 nuevos casos de cáncer el 2015⁵, de los cuales entre 2.100 y 3.300 tendrían origen laboral; en los últimos 7 años sólo han sido reconocidos como enfermedad profesional 42 casos.

En este contexto, el ICSSL fomentó la inclusión en el Marco estratégico catalán de seguridad y salud laboral 2015-

2020⁶, que compromete tanto a la administración como a los agentes sociales, de la ejecución de programas de actuación sobre la exposición a cancerígenos. Estos programas se concretaron en el III Plan de Gobierno 2015-2020⁷. Es especialmente relevante identificar cuáles son los cancerígenos que están presentes en el lugar de trabajo, las características de la exposición, los sectores de actividad económica donde se presenta la exposición y qué procesos de la producción y del desarrollo de la actividad tienen que estar especialmente controlados, siempre de acuerdo con la evidencia científica. Cualquier acción preventiva para eliminar, reducir o controlar el riesgo requiere información rigurosa conceptual, técnica y operativa.

El ICSSL, como referente catalán en la SSL, ante la inexistencia de un mapa de exposición a cancerígenos y consciente de la exigencia de incorporar el conocimiento científico y los instrumentos que garantizan el rigor metodológico en la toma de decisiones de los agentes de la prevención, en el año 2013 se planteó el desarrollo de forma específica para Catalunya⁸, del *Sistema de información de exposición a cancerígenos en el entorno de trabajo CAREX-CAT*, que próximamente estará a disposición de todos los interesados mediante la consulta interactiva en la web del ICSSL. Desde 2014, la autoridad laboral sustenta en CAREX-CAT las decisiones para definir los sectores prioritarios de actuación para la vigilancia de la Inspección de Trabajo de Catalunya y para determinar una parte de las actividades preventivas que tienen que desarrollar las mutuas colaboradoras con la Seguridad Social en Cataluña para reducir la exposición a estos agentes^{9, 10}.

En último término, temas especialmente importantes son los relacionados con las consecuencias de la exposición laboral a los diferentes factores de riesgo. Los efectos que la AL debe monitorizar son los accidentes de trabajo, las enfermedades laborales y los costes que ocasionan. Desde la SSL, planteamos que son estos indicadores los que hay que incluir, dado que, cuando se materializan, representan la quiebra de la acción preventiva.

La información en que se deben fundamentar las decisiones para la prevención de los accidentes está definida por la metodología de la Estadística europea de accidentes de trabajo¹¹, que incluye herramientas armonizadas para recoger la información relacionada con el accidente y sus circunstancias inmediatas. En el ICSSL mantenemos una línea de actuación relacionada con la valoración de la fiabilidad de los datos contenidos en los comunicados de accidentes para evitar actuaciones que comportarían un gasto importante por parte de la AL, pero que no conducirían a la mejora de la protección de la salud de las personas trabajadoras al no estar basadas en datos que representen la realidad del país¹². Al mismo tiempo, desarrollamos programas específicos para la identificación de las condiciones de trabajo que contribuyen de forma importante en la producción de los

accidentes de trabajo. En relación a las enfermedades laborales, el SIC_SSL tiene planteado incluir la estimación de las enfermedades existentes mientras los registros oficiales recojan datos tan lejanos de los reales.

Este modelo propuesto para las administraciones laborales implica dificultades técnicas y de conocimiento que se pueden resolver, pero también implica dificultades organizativas y nuevas formas de trabajo por parte de la AL ya que es un modelo que requiere del trabajo en equipos multidisciplinarios que interrelacionan diferentes servicios.

En resumen, en el ICSSL entendemos que, en materia de SSL, los protagonistas fundamentales son las empresas y las personas trabajadoras, pero la AL se encuentra en posición adelantada para aportar instrumentos rigurosos y de calidad que hagan realidad el paso entre el conocimiento y la ciudadanía. Esta función facilitadora de una prevención efectiva requiere del trabajo conjunto de investigadores, administraciones y agentes sociales que conduzca a determinar intervenciones razonadas y rigurosas.

REFERENCIAS

1. Àrea d'Investigació. Subdirecció General de Seguretat i Salut Laboral. Institut Català de Seguretat i Salut Laboral de la Generalitat de Catalunya. Indicadors de Seguretat i Salut en el Treball. Catalunya 2008-2013. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Empresa i Ocupació; 2015. Disponible en: http://treball.gencat.cat/web/.content/03_-_centre_de_documentacio/documents/01_-_publicacions/06_-_seguretat_i_salut_publicacions/06_-_seguretat_i_salut_laboral/arxius/Indicadors_SSL_CAT_2008_2013_2a_ed.pdf
2. Molinero-Ruiz E. Coordinadora. Segona Enquesta Catalana de Condicions de Treball. Enquesta a treballadors. Barcelona: Departament d'Empresa i Ocupació. Generalitat de Catalunya; 2013. Disponible en: http://treball.gencat.cat/ca/ambits/seguretat_i_salut_laboral/recursos/publicacions/estadistiques_estudis/ii_ecct/
3. Fondevila-McDonald Y, Molinero-Ruiz E, Vergara-Duarte M, Guillén M, Ollé-Espluga L, Menéndez M et al. Is there an estimation bias in occupational health and safety surveys? The mode of administration and informants as a source of error. *Sociol Methods Res.* Aceptado 2016.
4. Fondevila-McDonald Y, Molinero-Ruiz E. Gestió de la prevenció de riscos laborals a les empreses de Catalunya 2014. Barcelona: Departament d'Empresa i Ocupació. Generalitat de Catalunya; 2015. Disponible en: http://treball.gencat.cat/web/.content/03_-_centre_de_documentacio/documents/01_-_publicacions/06_-_seguretat_i_salut_laboral/arxius/INFORME_gestio_PRL_empreses_CAT_2004_2015.pdf
5. Càncer [Internet]. Catalunya: Generalitat de Catalunya; [actualitzat el 4 de juny de 2013; consultat el 21 de juny de 2016]. Incidència del càncer a Catalunya. Disponible en: <http://cancer.gencat.cat/ca/professionals/estadistiques/incidencia/>
6. Consell de Relacions Laborals de Catalunya. Comissió de Seguretat i Salut Laboral. Marc Estratègic Català de Seguretat i Salut Laboral 2015-2020. Barcelona: Consell de Relacions Laborals de Catalunya; 2014. Disponible en: http://treball.gencat.cat/web/.content/13_-_consell_relacions_laborals/documents/04_-_recursos/publicacions/arxius/Maqueta_MECSSL_gencat_04_interactiu.pdf
7. Generalitat de Catalunya. III Pla de Govern de Seguretat i Salut Laboral 2015-2020. Catalunya: Departament d'Empresa i Ocupació. Direcció General de Relacions Laborals i Qualitat en el Treball; 2015. Disponible en: http://empresaioocupacio.gencat.cat/web/.content/03_-_centre_de_documentacio/documents/01_-_publicacions/06_-_seguretat_i_salut_laboral/arxius/III_PLA_SEGURETAT_web.pdf
8. De Grado A, Molinero-Ruiz E, Van der Haar R. Exposición laboral a cancerígenos: análisis del sistema de información CAREX para su uso en Cataluña. *Arch Prev Riesgos Labor.* 2014; 17(2):74-83.
9. Resolució EMO/2844/2014, de 15 de desembre, per la qual es determinen les activitats preventives que han de desenvolupar les mútues d'accidents de treball i malalties professionals de la Seguretat Social a Catalunya durant l'any 2015. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6775, (22 de desembre de 2014).
10. Resolució EMO/3007/2015, de 23 de desembre, per la qual es determinen les activitats preventives que han de desenvolupar les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social a Catalunya durant l'any 2016. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 7028, (30 de desembre de 2015).
11. European statistics on accidents at work (ESAW). Methodology. 2001. Disponible en: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/statmanuals/files/ESAW_2001_EN.pdf
12. Molinero-Ruiz E, Pitarque S, Fondevila-McDonald Y, Martín-Bustamante M. How reliable and valid is the coding of the variables of the European Statistics on Accidents at Work (ESAW)? A need to improve preventive public policies. *Saf Sci.* 2015; 79:72-9.

L'administració laboral (AL), tot i ser molt sovint el centre d'atenció en tots els temes relacionats amb la seguretat i la salut laboral (SSL), no és la protagonista directa de l'acció preventiva (en són els empresaris i les persones treballadores), però tampoc ha de ser exclusivament l'ens que els regula i els "observa" de forma passiva. L'AL ha de ser facilitadora d'accions preventives eficients a través de la creació d'instruments basats en l'evidència científica tot posant-los a disposició del país, dels agents i dels organismes que tenen relació amb la SSL, i ha de ser dinamitzadora de sinergies que els condueixin a una prevenció efectiva. Des de les seves estructures tècniques, està en situació d'avantatge per operativitzar i materialitzar el pas entre l'acadèmia i la ciutadania.

Aquest model de treball, alineat amb els principals referents europeus en aquest àmbit, és en el que l'Institut Català de Seguretat i Salut Laboral (ICSSL) de la Generalitat de Catalunya centra els seus esforços per assolir l'objectiu de contribuir en la reducció de les exposicions als riscos de l'entorn de treball i en la millora de les condicions de treball que s'hi relacionen. Aquests objectius es plantegen sempre d'acord amb l'evidència científica, traslladant aquest coneixement a les actuacions pròpies i a les dels altres agents responsables de la seguretat i la salut laboral (agents socials, empreses, treballadors, professionals de la prevenció, mútues d'accidents de treball i malalties professionals de la Seguretat Social...).

Fa uns anys que l'equip humà integrat a l'ICSSL treballa amb l'objectiu de fer realitat el pas des de l'evidència científica fins a l'elaboració d'instruments que facin que el coneixement sigui operatiu en mans dels destinataris i s'hi treballa en la sistematització i anàlisi de la informació per garantir-ne la qualitat.

L'abordatge, des de l'AL, de l'exposició als factors de risc en l'entorn de treball requereix un bon sistema d'informació que monitori l'evolució dels aspectes rellevants que es relacionen amb la SSL i en pugui detectar altres de nous. Aquesta necessitat es fonamenta en la responsabilitat que té l'Administració de desenvolupar polítiques públiques per a la millora de les condicions de treball relacionades amb la salut de les persones i la productivitat de les empreses. A l'ICSSL s'està desenvolupant des de fa uns anys el Sistema d'informació català de seguretat i salut laboral (SIC_SSL)¹ que ha de sustentar la presa de decisions per tal de planificar les polítiques públiques en matèria de SSL, així com les actuacions tant d'inspecció i control com de promoció i assessorament. És fonamental que les actuacions es facin des de la prevenció, abans que es produeixen els danys a la salut. Per poder respondre a aquests objectius, ha d'estar basat en informació de qualitat. És per això que entenem que un dels eixos d'actuació de les administracions competents és l'anàlisi de la

fiabilitat i validesa de les fonts d'informació de les quals són dipositàries i dels diferents instruments que desenvolupen.

Les enquestes de condicions de treball són una font bàsica i imprescindible per monitorar l'evolució de les condicions d'ocupació i de treball que poden ser l'origen de riscos, i per això és fonamental garantir-ne la qualitat. En els darrers anys s'ha fet un esforç des de l'ICSSL per millorar aspectes que podien afectar-ne la qualitat, tant pel que fa al disseny mostral com al seu contingut. La III ECCT s'elaborarà mitjançant un mostreig aleatori simple de la població ocupada del país, el seu contingut abastarà aspectes rellevants i pertinents en matèria de SSL que es recolliran amb instruments dels quals es coneix la seva fiabilitat i validesa. Això permetrà fer la comparació amb anys anteriors i també amb altres països del nostre entorn.

Aquesta tercera edició de l'ECCT estarà dirigida només a treballadors ocupats, ja que, arran d'un estudi anterior², es va decidir recollir la informació sobre gestió de la prevenció a les empreses mitjançant un altre mètode diferent a l'enquesta contestada per les empreses. Concretament, l'enquesta de gestió de la prevenció que estava inclosa a la ECCT fins al 2010 ha estat substituïda per un programa de recollida directa de la informació per part d'experts de l'ICSSL que es desenvolupa cada dos anys.

Els biaixos que poden comprometre de forma greu la fiabilitat dels resultats estan presents a les enquestes que es fan a les empreses en l'àmbit europeu (taxa de resposta molt baixa, mecanisme de recollida d'informació i perfil de l'informant) i generen uns resultats allunyats de la realitat³. Així, varem poder comprovar que s'infraestimaven les deficiències o se sobreestimaven aspectes positius i que les magnituds dels biaixos variaven en funció de qui era l'informant. Amb el nou programa, l'ICSSL pot garantir la representativitat de la mostra i tenir confiança en que els resultats obtinguts corresponen a la realitat de les empreses de Catalunya i, en conseqüència, tant l'AL com la resta d'agents de la prevenció estarien en condicions de prendre decisions més eficients i d'acord amb la realitat⁴.

Hi ha exposicions laborals que per la gravetat dels danys que poden generar requereixen un esforç específic en la seva vigilància. Aquest és el cas de l'exposició laboral a agents cancerígens i a plaguicides. A Catalunya s'estima una incidència de 40.000 nous casos de càncer per a l'any 2015⁵, dels quals entre 2.100 i 3.300 tindrien origen laboral, malgrat que en els darrers 7 anys només han estat reconeguts com a malaltia professional 42 casos. En aquest context, l'ICSSL va fomentar la inclusió en el Marc estratègic català de seguretat i salut laboral 2015-2020⁶, que compromet tant

l'administració com els agents socials, de la realització de programes d'actuació sobre l'exposició a agents cancerígens. Aquests programes es van concretar en el III Pla de Govern 2015-2020⁷. És especialment rellevant identificar quins són els agents cancerígens que estan presents en el lloc de treball, les característiques de l'exposició, els sectors d'activitat econòmica on es presenta l'exposició i quins processos de la producció i el desenvolupament de l'activitat han de ser especialment controlats, sempre d'acord amb l'evidència científica. Qualsevol acció preventiva per eliminar, reduir o controlar el risc requereix informació rigorosa conceptual, tècnica i operativa.

L'ICSSL, com a referent català en la SSL, davant de la inexistència d'un mapa d'exposició a cancerígens a Catalunya i conscient de l'exigència d'incorporar el coneixement científic i els instruments que garanteixin el rigor metodològic en la presa de decisions dels agents de la prevenció, l'any 2013 es va plantejar el desenvolupament de forma específica per a Catalunya⁸, del Sistema d'informació d'exposició a cancerígens en l'entorn de treball CAREX-CAT, que properament estarà a disposició de tots els interessats mitjançant la consulta interactiva al web de l'ICSSL. Des de 2014, l'autoritat laboral sustenta en CAREX-CAT les decisions per definir els sectors prioritaris d'actuació per a la vigilància de la Inspecció de Treball de Catalunya i per determinar una part de les activitats preventives que han de desenvolupar les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social a Catalunya per reduir l'exposició a aquests agents^{9,10}.

En darrer terme, temes especialment importants són els relacionats amb les conseqüències de l'exposició laboral als diferents factors de risc. Els efectes que l'AL ha de monitorar són els accidents de treball, les malalties laborals i els costos que ocasionen i, des de la SSL, plantejem que són aquests indicadors els que cal incloure, atès que, quan es materialitzen, representen la fallida de l'acció preventiva.

La informació en què s'han de fonamentar les decisions per a la prevenció dels accidents està definida per la metodologia de l'Estadística europea d'accidents de treball¹¹, que inclou eines harmonitzades per recollir la informació relacionada amb l'accident i les circumstàncies immediates. A l'ICSSL mantenim una línia d'actuació relacionada amb la valoració de la fiabilitat de les dades contingudes en els comunicats d'accidents per evitar actuacions que comportarien una despesa important per part de l'AL, però que no conduirien a la millora en la protecció de la salut de les persones treballadores en no estar basades en dades que representen la realitat del país¹². Alhora desenvolupem programes específics per a la identificació de les condicions de treball que han de ser objecte d'una supervisió específica en contribuir de forma important en la producció dels accidents de treball. Pel que fa a les malalties laborals, el SIC_SSL té plantejat incloure l'estimació de les malalties

existents mentre els registres oficials recullen dades tant allunyades de les reals.

Aquest model proposat per a les administracions laborals implica dificultats tècniques i de coneixement que són resoltes, però també implica dificultats organitzatives i noves formes de treball per part de l'AL ja que és un model que requereix del treball en equips multidisciplinaris que interrelacionen diferents serveis.

En resum, a l'ICSSL entenem que en matèria de SSL, els protagonistes fonamentals són les empreses i les persones treballadores, però l'AL es troba en posició avantatjada per aportar instruments rigorosos i de qualitat que facin realitat el pas entre el coneixement i la ciutadania. Aquesta funció facilitadora d'una prevenció efectiva requereix del treball conjunt d'investigadors, administracions i agents socials que condueixi a determinar intervencions raonades i rigoroses.

REFERÈNCIES

1. Àrea d'Investigació. Subdirecció General de Seguretat i Salut Laboral. Institut Català de Seguretat i Salut Laboral de la Generalitat de Catalunya. Indicadors de Seguretat i Salut en el Treball. Catalunya 2008-2013. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Empresa i Ocupació; 2015. Disponible a: http://treball.gencat.cat/web/content/03_-_centre_de_documentacio/documents/01_-_publicacions/06_-_seguretat_i_salut_laboral/arxius/Indicadors_SSL_CAT_2008_2013_2a_ed.pdf
2. Molinero-Ruiz E. Coordinadora. Segona Enquesta Catalana de Condicions de Treball. Enquesta a treballadors. Barcelona: Departament d'Empresa i Ocupació. Generalitat de Catalunya; 2013. Disponible a: http://treball.gencat.cat/ca/ambits/seguretat_i_salut_laboral/recursos/publicacions/estadistiques_estudis/ii_ecct/
3. Fondevila-McDonald Y, Molinero-Ruiz E, Vergara-Duarte M, Guillén M, Ollé-Espuga L, Menéndez M et al. Is there an estimation bias in occupational health and safety surveys? The mode of administration and informants as a source of error. *Sociol Methods Res.* Acceptat 2016.
4. Fondevila-McDonald Y, Molinero-Ruiz E. Gestió de la prevenció de riscos laborals a les empreses de Catalunya 2014. Barcelona: Departament d'Empresa i Ocupació. Generalitat de Catalunya; 2015. Disponible a: http://treball.gencat.cat/web/content/03_-_centre_de_documentacio/documents/01_-_publicacions/06_-_seguretat_i_salut_laboral/arxius/INFORME_gestio_PRL_empreses_CAT_2004_2015.pdf
5. Càncer [Internet]. Catalunya: Generalitat de Catalunya; [actualitzat el 4 de juny de 2013; consultat el 21 de juny de 2016]. Incidència del càncer a Catalunya. Disponible a: <http://cancer.gencat.cat/ca/professionals/estadistiques/incidencia/>
6. Consell de Relacions Laborals de Catalunya. Comissió de Seguretat i Salut Laboral. Marc Estratègic Català de Seguretat i Salut Laboral 2015-2020. Barcelona: Consell de Relacions Laborals de Catalunya; 2014. Disponible a: http://treball.gencat.cat/web/content/13_-_consell_relacions_laborals/documents/04_-_recursos/publicacions/arxius/Maqueta_MECSSL_gencat_04_interactivo.pdf
7. Generalitat de Catalunya. III Pla de Govern de Seguretat i Salut Laboral 2015-2020. Catalunya: Departament d'Empresa i Ocupació. Direcció General de Relacions Laborals i Qualitat en el Treball; 2015.

- Disponible a: http://empresaiocupacio.gencat.cat/web/.content/03_-_-centre_de_documentacio/documents/01_-_publicacions/06_-_seguretat_i_salut_laboral/arxius/III_PLA_SEGURETAT_web.pdf
8. De Grado A, Molinero-Ruiz E, Van der Haar R. Exposición laboral a cancerígenos: análisis del sistema de información CAREX para su uso en Cataluña. *Arch Prev Riesgos Labor*. 2014; 17(2):74-83.
 9. Resolució EMO/2844/2014, de 15 de desembre, per la qual es determinen les activitats preventives que han de desenvolupar les mútues d'accidents de treball i malalties professionals de la Seguretat Social a Catalunya durant l'any 2015. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6775, (22 de desembre de 2014).
 10. Resolució EMO/3007/2015, de 23 de desembre, per la qual es determinen les activitats preventives que han de desenvolupar les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social a Catalunya durant l'any 2016. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 7028, (30 de desembre de 2015).
 11. European statistics on accidents at work (ESAW). Methodology. 2001. Disponible a: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/statmanuals/files/ESAW_2001_EN.pdf
 12. Molinero-Ruiz E, Pitarque S, Fondevila-McDonald Y, Martín-Bustamante M. How reliable and valid is the coding of the variables of the European Statistics on Accidents at Work (ESAW)? A need to improve preventive public policies. *Saf Sci*. 2015; 79:72-9.